

Haviltex en Waternet: één pot nat

Bb 2025/9

1. Inleiding

Overeenkomsten waarover onduidelijkheid bestaat moeten worden uitgelegd. Dat geldt niet alleen voor de inhoud van een overeenkomst maar ook bij het bepalen of er überhaupt een overeenkomst bestaat. Zowel bij het bepalen van de inhoud van een overeenkomst als bij het bepalen van het al dan niet tot stand komen van een overeenkomst moet dezelfde maatstaf gehanteerd worden. Dit werd goed duidelijk in een zaak die recent bij de Hoge Raad voorlag.² In deze zaak twistten partijen over de vraag of er tussen hen een overeenkomst bestond. In dit artikel zal eerst de casus worden geschetst waarna nader zal worden ingegaan op de uitlegmaatstaf bij de totstandkoming van overeenkomsten.

2. Casus

In deze zaak staat de curator van de gefailleerde vennootschap Schefferdrukkerij B.V. tegenover het reclamebureau Eye Catchers B.V. De curator vordert van Eye Catchers betaling van drukwerk dat door Schefferdrukkerij (voorafgaand aan haar faillissement) voor Eye Catchers was gemaakt. Eye Catchers betwist de vordering omdat de overeenkomst tot het leveren van drukwerk zou zijn gesloten met een tussenleverancier die het drukwerk op haar beurt had laten vervaardigen door Schefferdrukkerij. Deze tussenleverancier is eveneens gefailleerd. Volgens Eye Catchers bestaat er geen overeenkomst tussen haar en Schefferdrukkerij en heeft zij daarom ook geen betalingsverplichting aan Schefferdrukkerij. Uit de gerechtelijke uitspraken in deze zaak volgt dat Eye Catchers ook voorafgaand aan het faillissement van Schefferdrukkerij weigerde te betalen. Het is onbekend of die betalingsonwil één van de oorzaken van het faillissement is geweest maar dat zou niet verbazen aangezien het om een fors bedrag van meer dan € 30.000,- in hoofdsom ging.

Na het uitspreken van het faillissement was het aan de curator om de vordering te incasseren. Volgens de curator is er wel degelijk sprake van een overeenkomst tussen Schefferdrukkerij en Eye Catchers en hij onderbouwt dat met facturen, afleverbonnen, e-mails en verklaringen van het bestuur van de bestuurder van de tussenleverancier. Eye Catchers onderbouwde haar betwisting eveneens met e-mails en met verklaringen van werknemers. Naar het oordeel van de rechtbank volgt uit de van beide zijden aangebrachte bewijzen dat Eye Catchers inderdaad één opdracht via de tussenleverancier aan Schefferdrukkerij heeft verstrekt maar dat de daaropvolgende opdrachten steeds direct aan Schefferdrukkerij zijn verstrekt. De rechtbank wees de vordering van de curator toe. Het hof volgt het oordeel van

de rechtbank in het door Eye Catchers ingestelde hoger beroep.³ Daarbij weegt het hof zwaar mee dat voor de hand liggende bewijzen, zoals betaalbewijzen van de opdrachten die volgens Eye Catchers aan de tussenleverancier zouden zijn verstrekt, niet door Eye Catchers zijn overgelegd.⁴ Eye Catchers heeft tegen het arrest van het hof cassatie ingesteld bij de Hoge Raad. In cassatie draait de zaak om de vraag of het hof de juiste maatstaf heeft gehanteerd bij de beantwoording van de vraag of er tussen Schefferdrukkerij en Eye Catchers een overeenkomst tot stand is gekomen.

3. Totstandkoming overeenkomst

Op grond van artikel 6:217 BW komt een overeenkomst tot stand door een aanbod en een aanvaarding daarvan. Dit samenstel van aanbod en aanvaarding wordt ook wel wilsovereenstemming genoemd. Aanbiedingen en aanvaarding kennen echter vele verschijningsvormen en hoeven ook niet steeds schriftelijk of mondeling te geschieden. Een overeenkomst kan ook ontstaan doordat aanbod en aanvaarding in gedragingen van partijen besloten liggen.⁵ Denk bijvoorbeeld aan supermarkten waar dagelijks talloze overeenkomsten in volkomen stilzwijgen (met dank aan de zelfscankassa's) tot stand komen. Het aanbieden en het aanvaarden zijn rechtshandelingen waarop Titel 2 van Boek 3 BW van toepassing is. Uit art. 3:33 en 3:35 BW volgt dat de geldigheid van een rechtshandeling kan berusten op twee verschillende grondslagen: enerzijds de geopenbaarde wil die is gericht op het rechtsgevolg en anderzijds op het opgewekte vertrouwen dat er sprake is van een dergelijke wil. Dit wordt de wilsvertrouwensleer genoemd.⁶

Het kan voorkomen dat partijen twisten over de vraag of er tussen hen een overeenkomst tot stand is gekomen. Uit rechtspraak van de Hoge Raad, waaronder het *Waternet II*-arrest uit 2021, volgt dat in dat geval moet worden bekeken wat partijen over en weer hebben verklaard en uit elkaars verklaringen en gedragingen, overeenkomstig de zin die zij daaraan in de gegeven omstandigheden redelijkerwijze mochten toekennen, hebben afgeleid.⁷

4. Uitleg overeenkomst

Het kan ook voorkomen dat partijen het er wel over eens zijn dat zij een overeenkomst hebben gesloten maar dat er verschil van inzicht bestaat over wat die overeenkomst precies behelst. In dat geval moet de overeenkomst worden uitgelegd. De Hoge Raad heeft in het *Haviltex*-arrest geoordeeld dat voor de uitleg van een (in dat geval schriftelijke)

¹ Lucas van Walraven is werkzaam als advocaat bij van Benthem & Keulen.

² HR 17 januari 2025, ECLI:NL:HR:2025:92.

³ Hof Amsterdam 31 oktober 2023, ECLI:NL:GHAMS:2023:3128.

⁴ R.o. 5.8.

⁵ HR 21 december 2001, ECLI:NL:HR:2001:AD5352 (*Van Beers/Van Dalen*).

⁶ *GS Vermogensrecht*, art. 3:33 BW, aant. 2.1.

⁷ HR 17 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1889 (*Waternet II*), r.o. 3.2.2. Deze maatstaf werd in het kader van een totstandkomingsvraagstuk eerder genoemd in HR 17 december 1976, ECLI:NL:HR:1976:AC5835 (*Bunde/Erckens c.s.*).

overeenkomst gekeken moet worden naar de zin die partijen in de gegeven omstandigheden over en weer redelijkerwijs aan de relevante bepalingen mochten toekennen en op hetgeen zij te dien aanzien redelijkerwijs van elkaar mochten verwachten.⁸ Na het *Haviltex*-arrest is het uitleg-leerstuk nader geconcretiseerd in verschillende arresten van de Hoge Raad.⁹ De lijn daarin is dat overeenkomsten, afhankelijk van hun aard en toepassingsbereik, in voorkomende gevallen objectiever (aan de hand van de letterlijke tekst) of juist meer op basis van (kenbare) partijbedoelingen moeten worden uitgelegd.

Het is niet toevallig dat de maatstaf voor de beantwoording van de vraag of er een overeenkomst tot stand is gekomen (de Waternet-maatstaf) en de maatstaf voor het uitleggen van de inhoud van een overeenkomst (de *Haviltex*-maatstaf) gelijkluidend zijn. De totstandkoming en de inhoud van een overeenkomst zijn namelijk onlosmakelijk met elkaar verbonden.¹⁰ Is bij de uitleg van een overeenkomst blijkt dat partijen in het geheel geen overeenstemming hebben bereikt over de inhoud van de afspraken, is er in feite geen sprake geweest van een aanbod en een aanvaarding en is er derhalve in het geheel geen overeenkomst tot stand gekomen.¹¹

Juridisch-technisch zijn de uitlegmaatstaven ook beide een uitvloeisel van de wilsvertrouwensleer die volgt uit art. 3:33 en 3:35 BW. Daarnaast sluiten de uitlegmaatstaven aan bij de parlementaire geschiedenis.¹² Daarin is opgenomen dat art. 3:33 en 3:35 BW moeten worden gezien als een samenhangend geheel *‘waarin onder meer tot uitdrukking komt dat het bij de vraag of een meerzijdige rechtshandeling, in het bijzonder een overeenkomst, tot stand is gekomen, in laatste instantie steeds aankomt op wat partijen over en weer uit elkaars verklaringen of gedragingen omtrent hun wederzijdse bedoelingen (wil) hebben mogen afleiden en op wat partijen op die grond aan rechtsgevolgen kan worden toegerekend.’*¹³

5. Vervolg casus

In cassatie stelde Eye Catchers zich op het standpunt dat het hof ten onrechte niet kenbaar de *Haviltex*-maatstaf heeft toegepast bij het beantwoorden van de vraag of er tussen Scheffersdrukkerij en Eye Catchers een overeenkomst tot stand is gekomen.

De Advocaat-Generaal bevestigt dat de uitlegmaatstaf bij de totstandkoming van een overeenkomst gelijk is aan de maatstaf die gehanteerd moet worden bij de uitleg van (de

inhoud van) overeenkomsten.¹⁴ Vervolgens zet de Advocaat-Generaal uiteen dat het hof naar zijn oordeel wel degelijk de *Haviltex*-maatstaf juist heeft toegepast. Het is daarbij geen bezwaar dat het hof deze maatstaf niet expliciet genoemd heeft in zijn beoordeling.¹⁵ Het hof heeft namelijk wel alle door partijen aangevoerde feitelijke omstandigheden meegewogen in zijn oordeel, waaronder ook expliciet de door Eye Catchers overgelegde factuur, e-mails en verklaringen van haar werknemers ter onderbouwing van haar verweer dat zij een overeenkomst had gesloten met de tussenleverancier en niet met Scheffersdrukkerij. Het hof zet vervolgens uiteen waarom het verweer verworpen wordt, namelijk omdat de door Eye Catchers aangedragen bewijsstukken ontoereikend zijn en voor de hand liggende bewijzen niet zijn overgelegd.

De Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep zonder nadere motivering (artikel 81 lid 1 van de Wet op de rechterlijke organisatie),¹⁶ hetgeen de Advocaat-Generaal ook in zijn conclusie had voorgesteld.¹⁷

6. Conclusie

De *Haviltex*- en de Waternet-maatstaf kennen dezelfde juridische basis en zijn inhoudelijk gelijk. Het verschil is dat de *Haviltex*-norm door de Hoge Raad is toegespitst op de uitleg van (schriftelijke) overeenkomsten. In dat geval is er sprake van een gezamenlijke verklaring van partijen die, als gevolg van onenigheid over de betekenis van die verklaring, moet worden uitgelegd. De Waternet-norm is juist specifiek toegespitst op de totstandkoming van overeenkomsten en ziet dus op het gevaltype waarin partijen geen expliciete (schriftelijke) overeenstemming hebben bereikt. In dat geval komt het dus aan op de uitleg van de verklaringen en gedragingen van de individuele partijen.

In de praktijk lijkt nog niet iedereen ervan doordrongen dat de *Haviltex*-maatstaf onverkort geldt bij het beantwoorden van de vraag of er tussen partijen een overeenkomst tot stand is gekomen. Dat blijkt ook wel uit de omstandigheid dat *Haviltex* in de hier besproken zaak pas voor het eerst in cassatie expliciet aan de orde komt. De gelijkenis tussen de *Haviltex*- en de Waternet-maatstaf springt zeer in het oog en het is duidelijk dat beide maatstaven hun oorsprong vinden in de wilsvertrouwensleer. In gerechtelijke procedures waarin onduidelijkheid is of er tussen partijen een overeenkomst tot stand is gekomen, kunnen partijen dus gebruikmaken van jurisprudentie over de *Haviltex*-maatstaf en feiten en omstandigheden aandragen waaruit, afhankelijk van het in te nemen standpunt, volgt dat er wel of geen overeenkomst bestaat.

8 HR 13 maart 1981, ECLI:NL:HR:1981:AG4158 (*Haviltex*).

9 Bijvoorbeeld HR 17 september 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1059 (*CAO-norm*), HR 20 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO1427 (*DSM/Fox*) en HR 5 april 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY8101 (*Lundiform/Mexx*).

10 H.N. Schelhaas & W.L. Valk, *Uitleg van rechtshandelingen – In nationaal en internationaal perspectief* (Monografieën Privaatrecht, nr. 20), Deventer: Wolters Kluwer 2022, p. 4-5.

11 A.M.M. Hendriks, *Methoden van contractsuitleg. Een model voor de uitleg van een overeenkomst* (Recht en Praktijk, nr. CA26), Deventer: Wolters Kluwer 2023, p. 73.

12 H.N. Schelhaas & W.L. Valk, *Uitleg van rechtshandelingen – In nationaal en internationaal perspectief* (Monografieën Privaatrecht, nr. 20), Deventer: Wolters Kluwer 2022, p. 2-3.

13 *Kamerstukken II* 1975/76, 7729, 6-7, p. 199.

14 Conclusie A-G B.F. Assink, ECLI:NL:PHR:2024:1193, par. 3.5.4.

15 Par. 3.6.2.

16 R.o. 2.

17 Par. 3.16.